

PHÊ PHÁN QUAN ĐIỂM XUYÊN TẠC “MỐI QUAN HỆ GIỮA TUÂN THEO CÁC QUY LUẬT THỊ TRƯỜNG VÀ BẢO ĐẢM ĐỊNH HƯỚNG XÃ HỘI CHỦ NGHĨA” Ở VIỆT NAM THỜI KỲ ĐỔI MỚI

Phan Trọng Hào^(*)

^(*) Phó giáo sư, tiến sĩ, Hội đồng Lý luận Trung ương.

Email: phantronghao@gmail.com

Tóm tắt: Các luận điệu xuyên tạc hiện nay, bằng cách này hay cách khác, cho rằng các quy luật thị trường và định hướng xã hội chủ nghĩa trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa của Việt Nam là không thể dung nạp với nhau. Phản biện lại những luận điệu này, trong bài viết, tác giả đưa ra các lập luận làm rõ nội dung, bản chất của mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa, qua đó phê phán quan điểm sai trái, thù địch, góp phần bảo vệ quan điểm, đường lối đổi mới của Đảng trong giai đoạn hiện nay.

Từ khóa: quy luật thị trường, định hướng xã hội chủ nghĩa, phê phán quan điểm xuyên tạc.

Ngày nhận bài: 05/10/2024; ngày phản biện: 06/10/2024; ngày sửa chữa: 05/11/2024; ngày duyệt đăng: 15/11/2024.

1. Mở đầu

Mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa là một trong mười mối quan hệ lớn phản ánh các quy luật mang tính biện chứng, những vấn đề cốt lõi trong đường lối đổi mới của Đảng ta. Vì thế, việc nhận thức và xử lý tốt mối quan hệ này sẽ góp phần để mô hình kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa - mô hình kinh tế tổng quát

của nước ta trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội, vận hành một cách đồng bộ, thông suốt. Chính vì lẽ đó, các thế lực thù địch luôn ra sức xuyên tạc, phủ nhận nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, phủ nhận, xuyên tạc mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa, từ đó phủ định đường lối đổi mới, tính quy luật đi lên chủ nghĩa xã hội của nước ta.

2. Nhận diện quan điểm sai trái, thù địch, xuyên tạc kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam thời kỳ đổi mới

Hiện nay, có nhiều quan điểm sai trái, thù địch xoay quanh vấn đề phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam. Có thể nhận diện một số quan điểm sai trái, thù địch xuyên tạc như sau:

Quan điểm thứ nhất: “Không thể có kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa”; “chủ nghĩa xã hội và kinh tế thị trường là những yếu tố đối lập nhau, loại trừ nhau, không thể dung hợp với nhau”, “ghép” định hướng xã hội chủ nghĩa với kinh tế thị trường “là chủ quan, duy ý chí, không có cơ sở khoa học”.

Quan điểm thứ hai: kinh tế thị trường là của chủ nghĩa tư bản, vận động theo các quy luật của chủ nghĩa tư bản, không thể dung hòa và kết hợp với mục tiêu xây dựng chủ nghĩa xã hội, với định hướng xã hội chủ nghĩa trong phát triển nền kinh tế vì giữa chúng có sự mâu thuẫn, đối lập. Nếu “ghép” định hướng xã hội chủ nghĩa với kinh tế thị trường thì chẳng khác nào “râu ông nọ cắm cằm bà kia”, “ghép nước với lửa”, “hai củ khoai bỏ trong một rọ”.

Quan điểm thứ ba: cho rằng, đã chuyển sang kinh tế thị trường - tức là nền kinh tế vận động theo quy luật của thị trường thì không cần phải định hướng xã hội chủ nghĩa; rằng các quy luật của

kinh tế thị trường và định hướng xã hội chủ nghĩa hoàn toàn đối lập, loại trừ nhau. Tính định hướng xã hội chủ nghĩa nhiều khi cản trở, làm “vướng chân” sự vận hành của kinh tế (?!).

Ngoài những quan điểm nêu trên, cũng có ý kiến nhấn mạnh một chiều những đặc trưng chung, những cái phổ biến của kinh tế thị trường mà chưa thấy hết hoặc còn phân vân, nghi ngờ về những đặc điểm, những cái đặc thù của kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Hoặc có ý kiến bần khoản cho rằng, việc lựa chọn kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là trở về với chủ nghĩa tư bản, có thêm định ngữ “*định hướng xã hội chủ nghĩa*” mà thôi (?!).

Những luận điệu nêu trên đã ít nhiều có tác động đến cán bộ, đảng viên, nhân dân, khiến một số người bần khoản, ảnh hưởng xấu đến sự thống nhất nhận thức, tư tưởng trong Đảng và trong xã hội; làm giảm lòng tin của nhân dân vào Đảng, Nhà nước, vào con đường đi lên chủ nghĩa xã hội; ảnh hưởng tới việc thực hiện hiệu quả chủ trương, đường lối của Đảng, Nhà nước, vì thế cần phải đấu tranh, phản bác những luận điệu này.

3. Luận cứ phê phán quan điểm xuyên tạc mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa

Có thể thấy, những quan điểm và ý kiến nêu trên hoặc muốn trì kéo Việt Nam trong quỹ đạo phát triển của chủ

nghĩa tư bản, hoặc phủ nhận định hướng xã hội chủ nghĩa, không muốn Việt Nam đi lên chủ nghĩa xã hội. Đó là điều trái với quy luật khách quan, không thể chấp nhận. Những quan điểm, ý kiến này không thoát khỏi tư duy cũ, đó là đồng nhất kinh tế thị trường với chủ nghĩa tư bản, cho kinh tế thị trường là cái riêng có của chủ nghĩa tư bản, từ đó “dị ứng” với kinh tế thị trường, không thấy hết những yếu tố mới, xu hướng mới của kinh tế thị trường trong điều kiện mới của thời đại, lặp lại sai lầm của một thời trước đây. Vì thế, chúng ta có thể khẳng định quan điểm này không đúng và thậm chí rất sai lầm. Khẳng định này được dựa trên những luận cứ sau:

Thứ nhất, thực chất mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa là giải quyết mối quan hệ giữa khách quan và chủ quan, cốt lõi là tôn trọng quy luật khách quan và phát huy tính năng động chủ quan của các chủ thể trong phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam.

Trong hoạt động nhận thức và cải tạo thế giới, chủ thể (con người) luôn phải nhận thức và giải quyết mối quan hệ khách quan và chủ quan. Đó là mối quan hệ giữa những điều kiện khách quan, khả năng khách quan và quy luật khách quan với những yếu tố, đặc trưng hợp thành phẩm chất và năng lực nhận thức và tổ chức hoạt động thực tiễn của

chủ thể. Trong mối quan hệ đó thì khách quan là cơ sở, điều kiện, quyết định chủ quan, còn chủ quan trên cơ sở nhận thức đúng khách quan, trước hết và chủ yếu là nhận thức đúng các quy luật khách quan và điều kiện khách quan để vận dụng vào hoạt động của mình một cách phù hợp, mang lại hiệu quả tốt nhất.

Bất cứ một mô hình kinh tế nào cũng vận hành theo các quy luật khách quan vốn có của nó. Văn kiện Đại hội XIII của Đảng khẳng định: “Kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là mô hình kinh tế tổng quát của nước ta trong thời kỳ quá độ đi lên chủ nghĩa xã hội. Đó là nền kinh tế thị trường hiện đại, hội nhập quốc tế, vận hành đầy đủ, đồng bộ theo các quy luật của kinh tế thị trường, có sự quản lý của Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo; bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa vì mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” phù hợp với từng giai đoạn phát triển của đất nước” (Đảng Cộng sản Việt Nam 2021a: 128).

Vận dụng quan hệ khách quan và chủ quan trong phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta, thì kinh tế thị trường là khách quan, định hướng xã hội chủ nghĩa là hoạt động chủ quan của các chủ thể (Đảng, Nhà nước, Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể nhân dân...). Bởi lẽ, kinh tế thị trường luôn vận động theo các quy luật khách quan và chịu sự quản lý (điều tiết) của các chủ

thể nhà nước. Nhà nước hiện diện là các quy định, luật pháp, thể chế và các công cụ điều tiết khác. Các công cụ này là sản phẩm chủ quan của chủ thể nhà nước để định hướng thị trường theo mục tiêu xác định. Thị trường sẽ hiệu quả khi các công cụ điều tiết này hợp lý, không làm méo mó, biến dạng thị trường. Phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa đòi hỏi các chủ thể phải nhận thức đầy đủ, tôn trọng và vận dụng đúng đắn các quy luật khách quan của thị trường (quy luật giá trị, quy luật cung - cầu, quy luật cạnh tranh, quy luật lưu thông tiền tệ...) phù hợp với điều kiện phát triển của Việt Nam, bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa của nền kinh tế. Mặc dù là hoạt động chủ quan, nhưng định hướng xã hội chủ nghĩa không phải là tùy tiện, duy ý chí mà dựa trên sự tổng kết những bài học của thực tiễn về khả năng vận dụng các quy luật khách quan của thị trường trong lịch sử phát triển kinh tế thị trường của nhân loại, cũng như kinh nghiệm gần 40 năm đổi mới, xây dựng mô hình kinh tế này ở Việt Nam.

Mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa được tạo dựng bởi hai yếu tố là các quy luật thị trường và định hướng xã hội chủ nghĩa. Quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa chỉ có thể được giải quyết tốt khi cả hai yếu tố cấu thành nó được giải quyết hài hòa, cân

bằng và không được tuyệt đối hóa yếu tố nào. Nếu không tuân theo các quy luật thị trường thì nền kinh tế sẽ vận hành méo mó, phát triển theo ý chí chủ quan. Nếu thiếu bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa thì nền kinh tế thị trường phát triển tự phát, mù quáng, tính chất của nền kinh tế thị trường tư bản chủ nghĩa sẽ trở dậy, làm tăng nguy cơ chệch hướng xã hội chủ nghĩa. Việc bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa của nền kinh tế thị trường là nhằm thực hiện các mục tiêu xã hội chủ nghĩa của nền kinh tế.

Sự thống nhất giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa trong phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là xuất phát từ nhu cầu phải giải quyết các xung đột, mâu thuẫn nội tại của nền kinh tế để đáp ứng yêu cầu phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam. Sự thống nhất này là do bản chất của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa quy định, nó thuận theo tiến trình “lịch sử - tự nhiên” của quá trình phát triển xã hội, nên không có sự gượng ép, cản trở nào từ định hướng xã hội chủ nghĩa như luận điệu thù địch xuyên tạc.

Thực tế cho thấy, quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa được các chủ thể xử lý ngày càng hợp lý và tự giác. Chính việc nắm vững và xử lý tốt mối quan hệ này đã góp phần thúc đẩy

phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam, từng bước hóa giải nguy cơ “chệch hướng xã hội chủ nghĩa” trong phát triển kinh tế.

Ngoài việc nhận thức đầy đủ, tôn trọng và vận dụng đúng đắn các quy luật thị trường, các chủ thể còn phải tôn trọng và chấp hành các thông lệ quốc tế, các điều ước quốc tế mà Việt Nam đã tham gia, ký kết với tính cách là những điều kiện khách quan, bảo đảm phù hợp với điều kiện phát triển trong nước nhằm “phấn đấu đến giữa thế kỷ XXI, nước ta trở thành nước phát triển theo định hướng xã hội chủ nghĩa” (Đảng Cộng sản Việt Nam 2021a: 112).

Thứ hai, mục tiêu của giải quyết mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa là làm cho kinh tế thị trường vận hành thông suốt, gắn kết chặt chẽ giữa mục tiêu kinh tế với các mục tiêu về văn hóa, xã hội, con người, quốc phòng, an ninh, đối ngoại, môi trường, v.v. trong phát triển đất nước nhanh và bền vững nhằm thực hiện mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh”.

Kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là nền kinh tế thị trường hiện đại, hướng đến mục tiêu phát triển con người, có tính chất hội nhập quốc tế cao, hướng đến kinh tế tri thức, thân thiện với môi trường, gắn liền với một nhà nước pháp quyền, dân chủ. Thực tiễn cho thấy, kinh tế thị trường là khách quan, song

định hướng phát triển thị trường ngày càng được khẳng định để trở thành xu hướng không thể đảo ngược trong phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam. Bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa được hiểu là bảo đảm định hướng theo mục tiêu cuối cùng của chủ nghĩa xã hội, trong đó, các mục tiêu cụ thể ở từng giai đoạn được xem là mục tiêu ưu tiên hàng đầu của quá trình phát triển. Mục tiêu của giải quyết mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa thống nhất với mục tiêu chung trong phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là thực hiện “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” phù hợp với từng giai đoạn phát triển của đất nước.

Mục tiêu lớn nhất của kinh tế thị trường là lợi nhuận, còn mục tiêu của kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là xây dựng tiền đề vật chất - kỹ thuật cho chủ nghĩa xã hội, nâng cao đời sống nhân dân. Định hướng xã hội chủ nghĩa thể hiện tính mục đích và bản chất tốt đẹp của chế độ, là đòi hỏi nhằm hạn chế mặt trái của kinh tế thị trường, những tác động tiêu cực của các quy luật thị trường, xây dựng môi trường xã hội nhân văn và bảo vệ cuộc sống của người dân. Kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa chính là biến mục tiêu lợi nhuận của kinh tế thị trường thành phương tiện, công cụ để đạt được mục tiêu xã hội. Vì thế, nếu

chỉ chú trọng đến lợi ích kinh tế mà bỏ quên hoặc xem nhẹ các mục tiêu xã hội thì bất bình đẳng, phân hóa giàu - nghèo và hàng loạt những vấn đề kinh tế, xã hội khác sẽ nảy sinh, làm xuất hiện những “điểm nóng xã hội” phải giải quyết. Kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa đòi hỏi phát triển kinh tế phải gắn liền với việc giải quyết tốt các vấn đề xã hội. Trong đó, “tăng trưởng kinh tế phải gắn liền với tiến bộ và công bằng xã hội ngay trong từng bước và trong suốt quá trình phát triển” (Đảng Cộng sản Việt Nam 1996: 113). Giải quyết mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa, suy cho cùng, là nhằm thực hiện mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh, giải phóng mạnh mẽ và không ngừng phát triển sức sản xuất, nâng cao đời sống nhân dân. Thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội ngay trong từng bước và từng chính sách phát triển; tăng trưởng kinh tế đi đôi với phát triển văn hóa, y tế, giáo dục. Do đó, bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa ngày càng định vị rõ ràng hơn vai trò của nhà nước: từ chỗ là một nhà nước kiểm soát và “chỉ huy” toàn bộ nền kinh tế, dần dần được tập trung vào việc thiết lập và thực thi “luật chơi” theo các nguyên tắc thị trường (hoàn thiện và thực thi pháp luật), cung cấp các hàng hóa công và điều tiết kinh tế (đặc biệt là điều tiết vĩ mô).

Trong kinh tế thị trường định hướng

xã hội chủ nghĩa, phát triển kinh tế phải đi liền với việc giải quyết tốt các vấn đề xã hội. “Trình độ phát triển kinh tế là điều kiện vật chất để thực hiện chính sách xã hội, nhưng mục tiêu xã hội lại là mục đích của các hoạt động kinh tế” (Đảng Cộng sản Việt Nam 1987: 86) và “tăng trưởng kinh tế phải gắn liền với tiến bộ và công bằng xã hội ngay trong từng bước và trong suốt quá trình phát triển” (Đảng Cộng sản Việt Nam 1996: 113). Như vậy, tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa không phải là việc làm tùy tiện, chủ quan mà là sự nắm bắt và vận dụng xu thế vận động khách quan của các quy luật thị trường để phát triển kinh tế và bảo đảm giữ vững định hướng xã hội chủ nghĩa. Phát triển kinh tế thị trường được xem là phương cách hiệu quả nhất trong phân bổ, khai thác các nguồn lực cho sự phát triển. Chủ nghĩa xã hội là xã hội tương lai, bảo đảm các điều kiện phát triển toàn diện của con người. Do vậy, lựa chọn kinh tế thị trường là sự lựa chọn phù hợp với các quy luật phát triển và các điều kiện lịch sử cụ thể của thời đại và của một quốc gia đi sau, cho phép Việt Nam rút ngắn được con đường đi tới chủ nghĩa xã hội trên cơ sở vận dụng và khai thác được tác động tích cực và thuận lợi từ các quy luật thị trường cũng như hạn chế những khuyết tật và tác động tiêu cực của thị trường.

Thứ ba, nội dung giải quyết mối quan

hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa là làm cho các quy luật thị trường vận hành và phát huy tối đa tác động tích cực, hạn chế tác động tiêu cực; bảo đảm nền kinh tế đi đúng quỹ đạo và không bị chệch hướng các mục tiêu của chủ nghĩa xã hội.

Trong giải quyết mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa, trước hết các chủ thể phải nhận thức đúng bản chất, tính tất yếu, xu hướng vận động, các điều kiện khách quan dung dưỡng và bảo đảm cho sự vận hành của các quy luật thị trường. Trên cơ sở đó, đề ra chủ trương, đường lối, cơ chế, chính sách hợp lý để khai thác tốt nhất, hiệu quả nhất những thuận lợi, tích cực và hạn chế những tiêu cực do tác động của các quy luật thị trường gây ra; hạn chế sự bóc lột và những bất bình đẳng trong quan hệ xã hội, xây dựng môi trường xã hội nhân văn và bảo vệ cuộc sống của người dân. Mục tiêu là bảo đảm cho nền kinh tế hoạt động hiệu quả hơn, ổn định hơn, phân phối công bằng hơn và thúc đẩy nhanh sự tăng trưởng bền vững trong dài hạn; đồng thời, phải bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa trên các lĩnh vực, trước hết là định hướng trong phát triển kinh tế thị trường, đó là: Định hướng mục đích phát triển; định hướng phương hướng phát triển; định hướng xã hội và phân phối; định hướng xã hội chủ nghĩa trong quản lý; v.v.. Tính định

hướng xã hội chủ nghĩa đòi hỏi trong khi phát triển nền kinh tế thị trường phải củng cố và phát triển kinh tế nhà nước và kinh tế tập thể trở thành nền tảng của nền kinh tế có khả năng điều tiết. Kinh tế nhà nước phải được củng cố và phát triển ở các vị trí then chốt của nền kinh tế, ở lĩnh vực quốc phòng, an ninh... nơi mà các thành phần kinh tế khác không có điều kiện thực hiện. Bởi vì, “kinh tế nhà nước là công cụ, lực lượng vật chất quan trọng để Nhà nước ổn định kinh tế vĩ mô, định hướng, điều tiết, dẫn dắt thúc đẩy phát triển kinh tế, xã hội, khắc phục các khuyết tật của cơ chế thị trường” (Đảng Cộng sản Việt Nam 2021a: 129).

Nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa chưa phải là nền kinh tế của chủ nghĩa xã hội đã phát triển đầy đủ và trưởng thành, tức kinh tế thị trường đó chưa phát triển đến giai đoạn cao để có thể tự phủ định chính mình và chuyển sang nền kinh tế của chủ nghĩa xã hội. Do đó, định hướng xã hội chủ nghĩa là quá trình hướng tới những tiêu chí của chủ nghĩa xã hội chứ bản thân nó chưa phải chủ nghĩa xã hội. Đó là nền kinh tế, ở đó: Các yếu tố thị trường và các loại thị trường từng bước phát triển đồng bộ, gắn với thị trường khu vực và thế giới. Thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa đang dần được hoàn thiện theo hướng hiện đại, đồng bộ và hội nhập (Đảng Cộng sản Việt Nam 2021b: 31).

Ở nước ta, sau gần 40 năm đổi mới,

nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, về cơ bản, đã có đầy đủ các yếu tố của nền kinh tế thị trường hiện đại theo các chuẩn mực quốc tế: có sự hiện diện khá đồng bộ của các loại thị trường (hàng hóa, dịch vụ, bất động sản, khoa học và công nghệ, tài chính, chứng khoán, lao động, các yếu tố sản xuất,...). Trong đó, một số loại thị trường cao cấp như tài chính, chứng khoán, công nghệ... đã cơ bản thể hiện được mặt bằng phát triển của hệ thống thị trường khu vực, từng bước bắt nhịp được với trình độ vận hành của các nước tiên tiến. Trong điều kiện đó, các quy luật thị trường đã vận hành khá đồng bộ, thị trường đã đóng vai trò trực tiếp điều tiết sản xuất và lưu thông, điều tiết hoạt động của doanh nghiệp, huy động và phân bổ các nguồn lực của sản xuất... Các yếu tố bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa của nền kinh tế thị trường gắn liền với vai trò quản lý của Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo để hạn chế, khắc phục những tác động tiêu cực của cơ chế thị trường, giữ vững các cân đối lớn của nền kinh tế, ổn định xã hội, gắn kết phát triển kinh tế với phát triển văn hóa, thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội, bảo vệ môi trường... Các đặc trưng của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam vừa vận động đúng các quy luật khách quan của thị trường, vừa bảo đảm tính định hướng xã hội chủ nghĩa.

Một đặc trưng cơ bản, một thuộc tính quan trọng của định hướng xã hội chủ nghĩa trong kinh tế thị trường ở Việt Nam là sự gắn kết giữa kinh tế với xã hội, bảo đảm sự thống nhất giữa chính sách kinh tế với chính sách xã hội, tăng trưởng kinh tế luôn đi đôi với thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội ngay trong từng bước, từng chính sách và trong suốt quá trình phát triển của đất nước.

Tuy nhiên, nền kinh tế thị trường mới đang được hình thành, còn nhiều đặc điểm sơ khai, chưa đạt đến trình độ “văn minh”. Vì vậy, các mặt tiêu cực của cơ chế thị trường có điều kiện để phát triển. Do thể chế kinh tế thị trường chưa được hoàn thiện, nên cạnh tranh vẫn còn thiếu lành mạnh, làm phân hóa giàu - nghèo ngày càng sâu sắc thêm. Quan hệ giữa người với người hầu như bị đồng tiền chi phối. Những mặt trái này của kinh tế thị trường nếu phát triển tự do sẽ đi ngược lại bản chất tốt đẹp của chủ nghĩa xã hội, đi ngược lại tiến bộ xã hội và lý tưởng nhân đạo.

Chệch hướng xã hội chủ nghĩa là “lệch” mục tiêu, mục đích của xã hội xã hội chủ nghĩa mà chúng ta đã xác định với những đặc trưng rất cụ thể, rõ ràng. Trên bình diện kinh tế, nguy cơ chệch hướng thể hiện ở chỗ nhiều doanh nghiệp, kể cả tư nhân và nhà nước thoát ly khỏi sự quản lý của Nhà nước, chỉ biết làm giàu, thu lợi nhuận bằng mọi cách, không gắn vì lợi ích của đất nước, dân tộc và nhân dân. Doanh nghiệp vì lợi nhuận của mình

mà xả thải gây ô nhiễm môi trường, gian lận thương mại, trốn thuế, không bảo đảm lợi ích của người lao động và người tiêu dùng; doanh nghiệp móc nối với một bộ phận công chức thoái hóa biến chất trong cơ quan quản lý nhà nước để có đặc quyền, đặc lợi, hình thành lợi ích nhóm không trong sáng. Việc giữ vững định hướng xã hội chủ nghĩa trong phát triển kinh tế thị trường nhằm hướng tới thực hiện mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh”.

Thứ tư, phương thức giải quyết mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa là thông qua cơ chế “Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, nhân dân làm chủ”.

Tuân theo các quy luật thị trường không có nghĩa là các chủ thể thụ động, tuân thủ một cách mù quáng các quy luật thị trường. Bằng tính năng động và thông qua hoạt động thực tiễn của mình, các chủ thể can thiệp ở một mức độ nhất định vào cơ chế tác động của các quy luật thị trường qua đó có thể “hướng lái”, “điều chỉnh” nhịp độ, tốc độ và chiều hướng tác động của các quy luật này nhằm phục vụ mục đích của chủ nghĩa xã hội một cách tối ưu nhất.

Chúng ta chủ trương phát triển kinh tế thị trường nhưng không phải để cho nó vận động một cách tự phát, mù quáng mà phải có lãnh đạo, quản lý, điều tiết, phát huy mặt tích cực, hạn chế mặt tiêu cực, vì lợi ích của đại đa số nhân dân, vì một xã hội công

bằng và văn minh. Chủ thể có khả năng và điều kiện làm được việc đó không thể ai khác ngoài Đảng Cộng sản, Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam, cùng với nhân dân làm chủ. Trong đó, Đảng Cộng sản Việt Nam - đại biểu trung thành lợi ích của giai cấp công nhân, của nhân dân lao động và của dân tộc là chủ thể lãnh đạo. Tuy nhiên, Đảng lãnh đạo phải bảo đảm tôn trọng và vận dụng đúng đắn các quy luật và cơ chế vận hành của kinh tế thị trường, đúng pháp luật và không buông lỏng, không chông chéo, không lấn sân, không đảng hóa Nhà nước.

Trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, quản lý nhà nước về kinh tế là yêu cầu khách quan. Song hoạt động quản lý của Nhà nước phải tuân thủ các nguyên tắc chung của quản lý nhà nước về kinh tế trong nền kinh tế thị trường như mọi quốc gia khác, phải tuân theo đúng quy luật khách quan, đúng luật pháp và không xa rời sự lãnh đạo của Đảng, để bảo đảm giữ vững định hướng xã hội chủ nghĩa. Nhà nước quản lý, điều hành nền kinh tế bằng pháp luật, quy hoạch, kế hoạch, chính sách và các công cụ điều tiết phù hợp với nguyên tắc của kinh tế thị trường, tương thích với các điều ước và thông lệ quốc tế; xây dựng, hoàn thiện thể chế, tạo dựng môi trường kinh tế vĩ mô, môi trường kinh doanh, xây dựng kết cấu hạ tầng và bảo đảm an sinh xã hội, hạn chế những tác động tiêu cực của kinh tế thị trường.

Văn kiện Đại hội XI của Đảng xác định: “Nhà nước quản lý điều hành nền kinh tế bằng pháp luật, quy hoạch, kế hoạch và các công cụ điều tiết trên cơ sở tôn trọng các quy luật thị trường” (Đảng Cộng sản Việt Nam 2011: 141). Trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, sự can thiệp của Nhà nước vào nền kinh tế lại nhằm bảo vệ quyền lợi chính đáng của toàn thể nhân dân lao động, thực hiện mục tiêu của chủ nghĩa xã hội; và hạn chế, khắc phục những khuyết tật và thất bại của thị trường.

Nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa là nền kinh tế thị trường có sự quản lý của Nhà nước dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam. Trong mối quan hệ giữa Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý thì sự lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước là vấn đề có tính nguyên tắc để bảo đảm bản chất xã hội chủ nghĩa của Nhà nước, sự thống nhất giữa tính giai cấp với tính nhân dân, tính dân tộc của Nhà nước. Sự lãnh đạo của Đảng là nhân tố quyết định bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa của nền kinh tế và mọi hoạt động xã hội. Giữ vững vai trò lãnh đạo của Đảng Cộng sản Việt Nam, nâng cao vai trò quản lý của Nhà nước xã hội chủ nghĩa là điều kiện cơ bản nhất để thực hiện mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa.

Trong phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, nhân dân

vừa là chủ thể, vừa là đối tượng phục vụ mà nền kinh tế hướng tới. Bởi vì: “Đó là nền kinh tế được xây dựng ở một chế độ xã hội do nhân dân làm chủ, Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa quản lý, dưới sự lãnh đạo của Đảng Cộng sản, nhằm mục tiêu đi lên chủ nghĩa xã hội” (Đảng Cộng sản Việt Nam 2016: 328). Tuy nhiên, nhân dân chỉ thực sự làm chủ khi có cơ chế, chính sách, pháp luật, điều kiện... để họ đóng góp ý kiến, phản biện xã hội và giám sát hoạt động của Đảng, Nhà nước và người dân phải có trình độ học vấn, có đạo đức, trách nhiệm, am hiểu thực tiễn... nhất định. Do đó, Đảng, Nhà nước và nhân dân đều phải nỗ lực cố gắng về mọi mặt mới nhận thức và xử lý tốt quan hệ này.

4. Kết luận

Những phân tích và lập luận trên đây cho thấy: kinh tế thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa không phải đối lập một cách tuyệt đối, siêu hình với nhau. Xét từ bản chất, kinh tế thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa là biểu hiện của mối quan hệ giữa kinh tế và chính trị trong mô hình kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam. Vì thế, việc tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa là thể hiện tầm nhìn, phương pháp tư duy biện chứng của Đảng, Nhà nước ta trong nhận thức và xử lý đúng đắn mối quan hệ lớn này, để không rơi vào cực đoan, phiến diện.

Điều đó cũng cho thấy, sai lầm của những người có quan điểm xuyên tạc, phủ nhận “mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa” là ở chỗ: *Về nhận thức*, họ không thấy được mối quan hệ biện chứng giữa quy luật khách quan và nhân tố chủ quan ở trong mối quan hệ này, nhấn mạnh một chiều tính quy định của kinh tế thị trường và của các quy luật thị trường; không thấy được tính năng động chủ quan của các chủ thể trong việc nhận thức, vận dụng các quy luật khách quan đó vào phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta. *Về thực tiễn*, họ không chịu nhìn thẳng vào sự thật, vào những kết quả do chúng ta đã nhận thức và xử lý ngày càng tốt hơn mối quan hệ giữa tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa đem lại. Mục đích của họ là phủ nhận kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, phủ nhận vai trò định hướng xã hội chủ nghĩa của Đảng, Nhà nước ta, hướng lái phát triển kinh tế thị trường tự do theo mô hình của chủ nghĩa tư bản. Nhìn rộng ra, trong tất cả các nền kinh tế thị trường hiện đại trên thế giới hiện nay, đều vận hành theo các quy luật thị trường và có sự quản lý của nhà nước. Nhà nước vừa tôn trọng hoạt động của các quy luật thị trường, vừa hạn chế, khắc phục những tác động tiêu cực, tự phát do các quy luật thị trường gây ra, giữ môi trường ổn định cho kinh tế phát

triển và hướng vào các mục tiêu xã hội, bảo đảm công bằng xã hội, quan tâm đến lĩnh vực an sinh xã hội. Vì thế, việc tuân theo các quy luật thị trường và bảo đảm định hướng xã hội chủ nghĩa trong phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa ở nước ta là tất yếu khách quan, phản ánh xu thế vận hành chung của nền kinh tế thị trường hiện đại trên thế giới.

Tài liệu trích dẫn

1. Đảng Cộng sản Việt Nam. 1987. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VI*. Hà Nội: Nxb. Sự thật.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam. 1996. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII*. Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam. 2006. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*. Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia.
4. Đảng Cộng sản Việt Nam. 2011. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*. Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia.
5. Đảng Cộng sản Việt Nam. 2016. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*. Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia.
6. Đảng Cộng sản Việt Nam. 2021a. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*. Tập I. Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật.
7. Đảng Cộng sản Việt Nam. 2021b. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*. Tập II. Hà Nội: Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật.